

Jelena Budak*

Rajeev K. Goel i Michael A. Nelson:
**GLOBAL EFFORTS TO COMBAT SMOKING. AN
ECONOMIC EVALUATION OF SMOKING CONTROL
POLICIES.**

Ashgate Publishing, veljača 2008., str. 156, ISBN 978 0 7546 4865 9

Knjiga *Global Efforts to Combat Smoking - An Economic Evaluation of Smoking Control Policies* u izdanju Ashgate Publishing prikaz je odabranih istraživanja iz ekonomike duhanskih proizvoda (eng. tobacco economics). Zanimljivost je knjige njezina tematika koja nije tipična za ekonomiku duhanskih proizvoda. Umjesto fiskalnih učinaka oporezivanja cigareta ili procjene troškova zdravstva, istraživanja tržišnih udjela proizvođača cigareta i sličnih više poznatih tema istraživanja, autori su se usredotočili na istraživanja učinkovitosti politika suzbijanja pušenja. Pritom se u ocjeni učinkovitosti politika, jednaka, ako ne i veća važnost pridaje analizi necjenovnih politika kontrole pušenja, za razliku od u ekonomici uobičajeno više prisutnih cjenovnih politika. Autori su nastojali odabrati globalna najnovija istraživanja i problematiku staviti u povijesni, kulturološki i sl. kontekst promatrane zemlje ili regije. Čitatelji imaju prilike upoznati se s tradicionalno iscrpnim istraživanjima provedenima u SAD, ali i u drugim manje razvijenim zemljama u svijetu.

Knjiga je podijeljena na deset poglavlja. Prvo je poglavlje uvodni prikaz potrošnje duhanskih proizvoda u svijetu. Autori razmatraju raširenost pušenja po regijama u svijetu i po skupinama zemalja prema stupnju njihovoga ekonomsko-ga razvitka, identificirajući socioekonomske čimbenike koji utječu na potrošnju duhanskih proizvoda. Trend porasta potrošnje duhanskih proizvoda u svijetu po-

---

* J. Budak, dr. sc., znanstvena suradnica u Ekonomskom institutu, Zagreb (jbudak@eizg.hr)

taknuo je donošenje niza vladinih politika za suzbijanje pušenja. Autori svrstavaju vrste tih politika u dvije kategorije: politike zasnovane na cijeni i necjenovne politike suzbijanja pušenja. Uvod završava zaključkom da se u većini zemalja cjenovne i ne-cjenovne politike primijenjuju u kombinaciji i da je teško ocijeniti učinkovitost samo jedne vrste politika.

U drugom i trećem poglavlju autori se bave potražnjom za cigaretama. Budući da se širom svijeta oporezuju duhanski proizvodi, istraživanja cjenovne elastičnosti potražnje za cigaretama nastoje dati odgovor o učinkovitosti tih politika. U knjizi se opisuju modeli ispitivanja cjenovne elastičnosti potražnje za cigaretama i daje se pregled odgovarajuće literature. Većina studija utvrdila je cjenovnu neelastičnost potrošnje cigareta (koeficijent elastičnosti u rasponu od -0,25 do -0,47). Treće se poglavlje nadovezuje na cjenovnu elastičnost potražnje za cigaretama, razmatrajući dvije determinante potražnje za cigaretama. Prvo se propituje odnos jesu li uz danu cjenovnu elastičnost pojedine vrste duhanskih proizvoda supstituti, a potom se opisuje povezanost politika oporezivanja cigareta i alkoholnih pića.

Posebno je poglavlje posvećeno problemu krijumčarenja cigareta. Autori iznose podatke o razmjerima krijumčarenja cigareta po zemljama u svijetu. Zbog ekonomskih posljedica smanjenja prihoda države i zbog smanjene učinkovitosti politika suzbijanja pušenja poglavlje četiri završava preporukama suzbijanja ilegalne trgovine cigaretama.

Središnji dio knjige čine poglavlja 5. do 7. u kojima se obrađuju necjenovne politike suzbijanja pušenja. U petome poglavlju autori daju osvrt na politike reklamiranja cigareta i na politike zabrane oglašavanja cigareta. Dok je veza između potražnje cigareta u odnosu na troškove reklamiranja cigareta u većini slučajeva očekivano pozitivna, učinci zabrane oglašavanja na suzbijanje pušenja razlikuju se. Zemlje koje su uvele potpunu zabranu svih oblika oglašavanja cigareta bilježe najveće učinke na smanjenje pušenja.

Druga se skupina necjenovnih politika suzbijanja pušenja odnosi na upozorenja o štetnosti pušenja za zdravlje. Autori iznose pregled istraživanja za SAD i za druge zemlje, uz zaključak da je za druge zemlje dokazan pozitivan učinak zdravstvenih upozorenja na smanjenje potrošnje cigareta. Posljednja skupina necjenovnih politika suzbijanja pušenja pokazala se kao najučinkovitije mjere suzbijanja pušenja. Radi se o ograničavanju prodaje ili uporabe duhanskih proizvoda za pojedine dobne skupine ili o zabrani pušenja u javnim prostorima.

U osmom se poglavlju opisuju ekonomski učinci prestanka pušenja, ponajprije sa stajališta smanjenih troškova izdataka za liječenje bolesti koje su posljedica pušenja. Sa druge strane, povećavaju se izdaci za subvencioniranje programa prestanka pušenja. Poglavlje završava istraživanjem autora o determinantama prestanka pušenja u SAD, gdje se kao najznačajnija varijabla pojavljuje cijena cigareta.

Različitost, čak i oprečnosti rezultata istraživanja pojedinih dimenzija ekonomike duhanskih proizvoda u svijetu opisanih u knjizi sve vrijeme upućuje da ne postoji jedinstvena preporuka politika za suzbijanje pušenja. Autori su čitavo deveto poglavlje knjige posvetili argumentima o prijeko potrebnom komplementarnim mjerama politika, da bi zaključno poglavlje posvetili smjernicama za dalje istraživanje.

Knjiga *Global Efforts to Combat Smoking - An Economic Evaluation of Smoking Control Policies* prvenstveno je namijenjena istraživačima iz područja ekonomike zdravstva i donositeljima mjera politike. Zanimljivo strukturirani sadržaj knjige privući će čitatelja akademske i šire stručne javnosti. No, tekst koji slijedi nije dovoljno pregledan za tako definiranu ciljnu skupinu, jer obiluje ekstenzivnim pregledom literature, nizom tablica, grafički loše obrađenim grafikonima i gusto pisanim tekstom. Premda su poglavlja kratka i svako poglavlje završava zaključnim razmatranjima, glavni zaključci istraživanja nisu jasno istaknuti, pa je čitatelj često upućen sam nalaziti rezultate istraživanja.

Prednost je knjige to što predstavlja iscrpni *survey* istraživanja, pregled literature i izvora korištenih podataka za područje ekonomike duhanskih proizvoda. Knjiga je koristan priručnik za ekonomska istraživanja, osobito u manje razvijenim zemljama ili u zemljama u kojima (zasad) ne postoje svi raspoloživi podaci za praćenje učinaka politika suzbijanja pušenja. Zbog rijetkosti radova iz ekonomike duhanskih proizvoda u Hrvatskoj, knjiga se preporučuje domaćim istraživačima kao polazište za slična istraživanja. Aktualnost politike suzbijanja pušenja u Hrvatskoj ističe potrebu za evaluacijom učinaka donesenih i najavljenih mjera, pri čemu se preporučuje pročitati ovu knjigu.